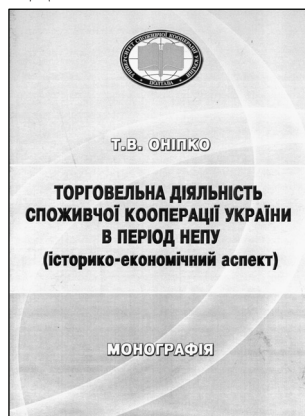

УДК 334.735:339.16.012.34:94(477)

*Онiнко Т.В. Торговельна діяльність споживчої
кооперації України в період непу (історико-
економічний аспект) / Тетяна Володимирівна
Онiнко. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2010. — 345 с.*

Сьогодні, коли формування ринкових інституцій стало вимогою часу й об'єктивною реальністю, роль торгівлі невинно зростає. Кризовий стан сучасної економіки України безпосередньо позначається і на стані торговельної діяльності споживчої кооперації, яка через різні фактори не

може повніше реалізувати свої потенційні можливості, задовольнити запити суспільства, а отже — виконати свою основну функцію, яка полягає в соціальному захисті населення. Відтак наукове дослідження історичного досвіду торговельної діяльності споживчої кооперації України в умовах становлення соціально-ринкових відносин диктується потребами життя.

Монографія Т.В. Оніпко присвячена актуальній науковій проблемі — з'ясуванню специфіки торговельної діяльності споживчої кооперації України в період непу. З-поміж інших праць вона вигідно вирізняється своїм спрямуванням. У дослідженні вперше проаналізовано еволюцію торговельної галузі споживчої кооперації України від державного товарообміну на початку непу до монополізації оптового і роздрібного ринків у кінці 1920-х років.

Спираючись на документальні матеріали, авторка зуміла довести, що успіх торговельної галузі споживчої кооперації України в умовах конкурентної боротьби за ринок, був зумовлений не лише фінансовою податковою підтримкою влади, а й господарською ініціативою самих кооператорів і пайовиків.

У роботі чітко визначені та обґрунтовані предмет, об'єкт, мета, хронологічні межі та завдання дослідження. Об'єктом дослідження є політика держави щодо споживчої кооперації України в умовах становлення ринку в 1920-ті роки. Предмет дослідження — це торговельна діяльність споживчої кооперації України в ринковому середовищі, яка відіграла важливу роль у відбудові народного господарства країни, у вирішенні продовольчої проблеми та забезпеченні потреб населення у промислових товарах повсякденного вжитку.

До уваги читачів запропоновано широкий історіографічний огляд, в якому репрезентовано студію вітчизняних і зарубіжних істориків та економістів щодо окресленої проблеми.

Авторка вивчила, систематизувала й узагальнила значну кількість документів і матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, державних архівів Полтавської, Харківської, Дніпропетровської, Київської, Чернігівської та Одеської областей, відомчого архіву Укоопспілки, а також маловідомі у наукових колах статистичні збірники та періодичні кооперативні видання 1920-их років.

Монографія Т.В. Оніпко має чітку логічну структуру, складається з чотирьох розділів, зокрема: "Історіографічний аналіз проблеми та джерельна база дослідження"; "Налагодження торговельної діяльності споживчої кооперації України у 1921-1923 роках"; "Активізація торговельної діяльності споживчої кооперації в 1924-1925 роках"; "Державна політика щодо торговельної діяльності споживчої кооперації України в 1926-1928 роках".

З метою повнішого висвітлення торговельної діяльності споживчої кооперації в зазначений період авторка не обмежилася лише історичними чи економічними методами дослідження. Вона використала міждисциплінарний підхід до вивчення проблеми, який дав можливість глибше проаналізувати тему, визначити пріоритети і перспективи розвитку споживчої кооперації України.

Аналіз торговельної діяльності названої галузі української кооперації, висвітлення складного процесу завоювання ринку та максимального задоволення потреб як сільського, так і міського населення дозволив Т.В. Оніпко сформулювати ряд практичних пропозицій щодо підтримки кооперативного сектору економіки та відродження кращих традицій господарювання споживчої кооперації, зокрема в галузі торгівлі. Вона

пропонує при розробці економічної стратегії України враховувати потенціал кооперативного сектора економіки; отримати від державних органів необхідні гарантії щодо дотримання раніше ухвалених законодавчих актів, які стосуються діяльності споживчої кооперації. На основі проведеного аналізу історичного досвіду торговельної діяльності споживчої кооперації України в роки непу та з огляду на суспільні перетворення в економіці України Т.В. Оніпко доходить висновку про нагальну потребу в продовженні реформування системи, спрямованої на збільшення обсягів діяльності організацій і підприємств, зміцнення їх конкурентоспроможності та підвищення ефективності господарювання. У зв'язку з рішеннями уряду щодо передачі більшої частини місцевого бюджету сільським та районним радам актуальною видається державна допомога передусім сільській споживчій кооперації, яка за фінансової та моральної підтримки спроможна відродити безперервне забезпечення населення товарами широкого вжитку у найвіддаленіших куточках країни. Створення нових споживчих товариств не лише в селах, а й у містах дозволить підвищити зайнятість населення, зменшити безробіття, збільшити доходи сімей та поповнити ресурси місцевих бюджетів.

Накопичений досвід переконливо свідчить про те, що споживча кооперація України має все необхідне для того, щоб зробити помітний внесок у насичення ринку якісними продовольчими та промисловими товарами. Збереження якості заготовлених овочів, фруктів, молочних та м'ясних продуктів, їх систематична перевірка у власних лабораторіях кваліфікованими фахівцями та своєчасна доставка споживачеві через мережу магазинів у містах сприятиме підвищенню рейтингу споживчої кооперації. Торговельним підприємствам споживчої кооперації необхідно перейти від продажу імпоротної продукції до випуску власних товарів.

Актуальною є пропозиція авторки щодо проведення регулярних кооперативних виставок, на яких можна було б проводити дегустацію зразків якісної харчової продукції та демонстрацію-продаж промислових товарів, виробів народних промислів тощо. Важливим фактором розширення обслуговування споживчою кооперацією населення та поглиблення інтересу до неї з боку ділових партнерів виступає активізація участі організацій системи в роботі міжнародних, всеукраїнських, регіональних та місцевих ярмарків, поширення передового досвіду, стажування в країнах, які традиційно були торговельними партнерами українських кооператорів. Назріла необхідність видання та перевидання праць визначних теоретиків та практиків кооперативного руху, зокрема М.І.Тугана-Барановського, М.Зібера, Ф.Щербини, С.Подолінського, Б.Мартоса, О.Билимовича, П.Височанського, В.Целларіуса, С.Зарудного, П.Пожарського, О.Моргуна, І.Витановича, А.Жука, К.Левицького, Ю.Павликовського, С.Бородаєвського, В.Доманицького та ін.

Т.В. Оніпко рекомендує включити до навчальних програм сільських та районних загальноосвітніх шкіл предмет "Основи української кооперації"; посилити теоретичну та практичну підготовку студентів у вищих кооперативних навчальних закладах. На її думку, потрібно структурувати державну кооперативну політику, акцентувати увагу на пропаганді кооперативної ідеї, переваг кооперативного способу господарювання, природи кооперативних форм самопомогі, особливостей розвитку кооперації в Україні. Кооперативним структурам слід широко залучати наукові кадри, передусім висококваліфікованих фахівців, до проведення наукових досліджень з питань теорії і практики кооперативного будівництва,

особливостей кооперативного руху в окремих регіонах країни, внесення конкретних пропозицій щодо відродження української кооперації, зокрема, спонукати вчених до розробки таких актуальних проблем, як взаємодія кооперації з органами влади, оптимізація торговельної діяльності з метою задоволення потреб населення у недорогих, але якісних товарах, зростання конкурентоздатності споживчих товариств та їх спілок, поглиблення консолідації споживчої кооперації з іншими гілками української кооперації, вихід на світовий ринок.

Була б надзвичайно корисною інформаційно-просвітницька діяльність засобів масової інформації про значимість кооперативного руху й ефективність кооперації для соціального захисту населення, її впливу на суспільні відносини й економіку держави.

Стверджуючи високий науковий рівень монографії, звернемо увагу на відсутність іменного та географічного покажчиків, більш розлогіх додатків у вигляді окремих документів, спогадів, світлин та ілюстрацій.

Однак, незважаючи на висловлені зауваження, рецензована книга дає змогу по новому поглянути на господарський потенціал споживчої кооперації України в 1921-1928 роках та його використання державою не лише для відбудови економіки, а й для реалізації широкомасштабних більшовицьких проєктів індустріалізації країни в надзвичайно короткі терміни. Політичний досвід держави щодо споживчої кооперації України в умовах становлення ринку у 20-ті роки XX століття може бути використаний сьогодні при пошуку виходу з економічної кризи.

Теоретичне узагальнення кооперативного досвіду, який зробила Т.В. Оніпко в названій монографії, дає можливість визначити кілька основних властивостей, характерних для української кооперації. По-перше, кооперація здатна вирішувати масштабні і багатопланові економічні завдання. По-друге, кооперативні організації можуть сприяти вирішенню складних соціальних проблем суспільства, насамперед, підвищити зайнятість населення, підтримати найменш захищені його верстви. По-третє, кооперативні організації сприяють формуванню в широкого загалу людей особистої відповідальності за результати своєї праці, відновленню кращих принципів моральності. Усе це може позитивно позначитися не лише на розвитку сучасної української економіки, а й на морально-психологічній атмосфері в суспільстві.

С.Д. Гелей